

Vergaderjaar 2012–2013

33 400 XIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (XIII) voor het jaar 2013

B

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR ECONOMISCHE ZAKEN¹

Vastgesteld 5 maart 2013

Het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel geeft de commissie aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen en het stellen van de volgende vragen. De commissie verzoekt de regering de vragen uiterlijk 21 maart 2013 te beantwoorden.

SP-fractie

Agroketen

De agroketen in Nederland wordt over het algemeen beschouwd als zeer effectief en efficiënt. De exportprestatie van Nederland is ook opmerkelijk, gezien de fysieke afmetingen van het land. De leden van de **SP**-fractie vragen hoe dit *selling point* op het moment concreet verbonden wordt met het speerpunt van voedselzekerheid in de agenda van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Zou de regering niet een meer leidende rol willen vervullen dan thans het geval is in de route naar duurzame voeding en landbouw wereldwijd in 2050? Kijkend naar de export van Nederland (2e van de wereld van agrarische producten) en de enorme bekendheid van met name Wageningen Universiteit zou je toch je nek ver kunnen uitsteken. Is de regering dit eens met deze leden of blijft de regering liever bescheiden?

Deze leden vragen of de regering beschikt over informatie aangaande de agroketen die erop wijst 1) dat er marktmacht is van de supermarkten, onder andere door de harde concurrentie in die branche zelf; 2) dat de aanbiedende producenten en verwerkers uiteindelijk de vraagprijs van de

¹ Samenstelling:

Holdijk (SGP), Kneppers-Heijnert (VVD) (*voorzitter*), Terpstra (CDA), Sylvester (PvdA), Essers (CDA) Thissen (GL), Witteveen (PvdA) (*vice-voorzitter*), Nagel (50PLUS), Elzinga (SP), Huijbregts-Schiedon (VVD), Koffeman (PvdD), Reuten (SP), Schaap (VVD), Smaling (SP), Flierman (CDA), Hoekstra (CDA), Van Boxtel (D66), Backer (D66), Vos (GL), De Lange (OSF), Schrijver (PvdA), Postema (PvdA), Vlietstra (PvdA), Van Strien (PVV), Faber-van de Klashorst (PVV), Ester (CU), Bröcker (VVD), Beckers (VVD), Van Beek (PVV)

supermarkten gewoon moeten nemen; 3) dat deze producenten (in de primaire sector) veelal niet in staat zijn hun bedrijfsstrategie snel aan te passen.

Indien dit het geval is, beschouwt de regering een en ander als een keiharde marktrealiteit en een autonoom proces? Is de regering van oordeel dat de ACM (voorheen NMa) voldoende wettelijke bevoegdheden heeft om eventueel in te grijpen? Indien dit niet het geval is, zijn de interventiemechanismen die het GLB biedt thans het enige vangnet hiervoor en hoe kan wetgeving bijdragen aan een structureel betere productprijs voor de primaire producent? Wat is voor de regering in dit opzicht een begaanbare weg?

De problematiek zoals in bovenstaande paragraaf geschetst leidt onder andere tot enorme schaalvergroting. Het Landbouw Economisch Bericht 2012 laat duidelijk zien dat het hele aangezicht van de landbouw in een moordend tempo verandert.² Het aantal bedrijven neemt snel af, maar wat blijft wordt vele malen groter. Vooral is dit zichtbaar in de intensieve dierhouderij, de melkveehouderij en de glastuinbouw. Er zijn duidelijk twee wegen zichtbaar die de producenten in deze subsectoren inslaan: grotere volumes en lagere kosten. De effecten zijn onder meer steeds grotere stallen, enorme gestapelde kassen en lege weilanden. Een ander gevolg is het grote aantal van onderbetaalde Oost-Europeanen in bedrijfsgebouwen, fabrieken en recreatiewoningen. Acht de regering dit wenselijk, of is zij van mening dat dit enerzijds een autonoom marktgestuurd proces is waar een overheid zich niet in moet mengen, en anderzijds een consequentie is van het open-grenzen beleid van de Europese Unie waar we nou eenmaal mee om moeten zien te gaan?

Planologie natuur- en landbouwgebieden

De grote stallen en kassen in de zandprovincies hadden allemaal terecht moeten komen in de landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's), zoals bedoeld in de Reconstructiewet concentratiegebieden. Wat is de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van deze wet en de realisatie ervan in de provincies waarbinnen LOG's zijn aangewezen? Daarnaast vragen deze leden de regering waarom met name in Noord-Brabant nog steeds enorme varkensbedrijven aan te treffen zijn vlakbij de bebouwde kom of in extensiveringsgebieden.

Hoe ver staat de Nederlandse landbouw thans af van het voldoen aan de Nitraatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de richtlijn Luchtkwaliteit (fijnstof), zo vragen deze leden aan de regering. Met hoeveel minder koeien, maar met name varkens en kippen, zou evenwichtsbemesting (bijvoorbeeld op basis van de fosfaatgebruiksnormen) bereikt kunnen worden? Waarom wordt zo nadrukkelijk de route van de mestverwerkingsplicht gezocht en niet die van een eenmalige stevige vermindering van het aantal dieren tot het niveau waarop de mestproductie in evenwicht is met wat gras en gewas jaarlijks kunnen opnemen? Is de regering bereid deze route te bekijken? Het zal even pijn doen, maar daarna is een redelijk duurzame toekomst mogelijk, met een mooie sector, en zal ook worden voldaan aan een aantal -voor Nederland met z'n zandgronden en hoge grondwaterstand knellende- milieu en natuurrichtlijnen. Kan de beoogde procedure voor dierrechten hier op worden afgestemd? In dit verband zouden de leden van de SP-fractie graag een reactie van de regering ontvangen op de aangenomen motie van Provinciale Staten van Noord Brabant, waarin wordt opgeroepen het stelsel van dierrechten ook na 2015 te handhaven, tenzij er een beter systeem ingevoerd wordt om de

² Figuren 6.2 en 6.3, pagina 136-137

veestapel te reguleren.³ Mocht een vermindering van het aantal dieren richting evenwichtsbemesting afgedwongen kunnen worden, hoeveel sneller zouden dan ook de instandhoudingsdoelen voor de Natura 2000 habitattypen bereikt kunnen worden?

Natura 2000 is een hoofdpijndossier voor menig bewindspersoon, maar ook voor veel boeren en andere ondernemers die in de buurt van de aangewezen gebieden wonen. Vooral Twente en Zuid Limburg hebben veel zogenaamde postzegels. Strikte naleving van significantie, cumulatie en externe werking zou de hele regio platleggen. De programmatische aanpak stikstof (PAS) lost dit niet op. Hoe ziet de regering dit? Veel Natura 2000 gebieden in Drenthe en Overijssel beogen het beschermen van actief hoogveen. In hoeverre wordt over de Duitse grens hetzelfde beoogd? Is er sprake van afstemming tussen de twee landen op dit punt? Wanneer over de grens een soortgelijk beschermingsregime heerst, is het dan niet mogelijk de druk voor Oost Drenthe en Overijssel iets van de ketel te halen en in plaats van diverse postzegels enige koppeling tot stand te brengen met een flexibeler regime? Is de regering niet bang dat Natura 2000 het draagvlak om landbouw en natuur meer in elkaars verlengde te brengen aantast? Indien dit het geval is, wat is hier volgens de regering aan te doen?

De staatssecretaris van EZ noemt regelmatig de zogenaamde verdien capaciteit van Staatsbosbeheer. Zij kunnen hout verkopen, maar de realiteit is ook dat er land en gebouwen worden afgestoten om de (verzelfstandigde) eindjes aan elkaar te kunnen knopen. Tegelijkertijd laat de Minister van Infrastructuur en Milieu weten de planologische figuren Rijksbufferzone en Nationaal Landschap af te stoten (Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte⁴). Als de provincie een en ander niet opvangt, kan veel gebruikersnatuur rondom de steden hierdoor gevaar lopen slecht toegankelijk c.q. anders bestemd te worden. Is de regering bereid, bijvoorbeeld middels het programma recreatie om de stad,⁵ kwaliteit en toegankelijkheid van het intensief gebruikte groen in de stedelijke periferie te borgen? Zo ja, hoe? Als het antwoord luidt dat dit aan de provincie is, kan de regering dan een aanwijzing geven indien een provincie hier geen prioriteit aan geeft? Ter illustratie dient het voorbeeld van gedeputeerde Maij van Overijssel die de extra middelen die dit kabinet beschikbaar maakt voor de Ecologische Hoofdstructuur niet wenst in te zetten en de oude afspraken onder het vorige kabinet laat prevaleren.

Grond die onder bos, natuur en recreatief gebruik valt is doorgaans in beheer bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een provinciaal landschap. De Federatie van Particuliere Landeigenaren heeft zich echter met succes op deze markt begeven en wil ook in aanmerking komen voor gunning. Kortom, het type organisaties dat grond beheert c.q. in eigendom heeft, loopt nogal uiteen. Deze leden vragen wat de positie van de regering in deze is. Hoeveel voordeel biedt de Natuurschoonwet de particuliere landeigenaar reeds in verhouding tot de andere terrein beherende organisaties? En welke privileges (zoals bijvoorbeeld het om niet overdragen van EHS gronden door de Dienst Landelijk Gebied (DLG)

³ De motie is te vinden via http://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=motie%20groenlinks%20brabant%20handhaven%20dierenrechten&source=web&cd=6&cad=rja&ved=0CFMQFjAF&url=http%3A%2F%2Fwww.brabant.nl%2Fpolitiek-en-bestuur%2Fprovinciale-staten%2Fvergaderstukken-en-besluiten-ps-en-commissies%2Fps.aspx%3Fqvi%3D41968&ei=JHowUYPf06bB0QXKqIDIBg&usg=AFQjCNGcZtLhK1ovnl9XtlwAlfoj_NzQ&bv=bv.43148975,d.d2k

⁴ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/03/13/structuurvisie-infrastructuur-en-ruimte.html>

⁵ Onderdeel van het Investeringsbudget landelijk gebied.

aan Natuurmonumenten) zijn voor de particuliere eigenaar juist niet weggelegd? Is hierin meer *level playing field* aan te brengen dat tegelijkertijd het behalen van natuur- en landschapsdoelen (versneld) dichterbij brengt?

Maakt de regering zich zorgen over de aanblik van het landelijk gebied (zichtlocaties langs snelwegen, lege weilanden, verlaten boerderijen, megastallen, gigakassen)? Zo ja, wat is de missie van de regering om landschappelijke kwaliteit te koppelen aan een primaire landbouwsector die niet per se grootschalig hoeft te zijn en toch voldoende kan voorzien in het levensonderhoud van de agrariër? Is de regering bijvoorbeeld bereid na te denken over een Agrarische Hoofdstructuur, om de primaire landbouw en zeker ook het cultuurlandschap op eenzelfde planologisch niveau te brengen als de Ecologische Hoofdstructuur? Is er een model denkbaar waarbij de ondernemende boer wordt onderscheiden van de terrein beherende en/of streekproducten leverende boer (met een tussenvorm uiteraard) en waarbij dit ook nog planologisch is vast te leggen? Voor het laatste zou gedacht kunnen worden aan verdere extensivering op veengronden, waarop landbouw toch al niet zo productief is en die vaak te nat zijn, zoals die in het Groene Hart en de regio rondom Amsterdam, en kwetsbare zandgebieden met een natuurlijke kleinschaligheid, zoals Twente en de Achterhoek. Ook voor bos- en natuurterrein zou je kunnen denken aan een driedeling: harde natuur (Natura 2000, met een biodiversiteitsdoelstelling), robuuste verbindingzones (EHS) en de minder beschermde recreatieve gebruiksnatuur die buiten de EHS valt (dagcampings, groen rond de steden). De provincies zouden planologische instrumenten kunnen benutten om een en ander vast te leggen in hun verordening of via inpassingsplannen. Bovendien kunnen dan de beheerplannen van de Natura 2000 gebieden opgenomen worden in deze ruimtelijke ordeningsinstrumenten. De -thans in voorbereiding zijnde- Omgevingswet zou deze ruimte kunnen creëren. Deze leden vernemen graag een reactie op het bovenstaande van de regering.

In hoeverre voorziet agrarisch natuurbeheer in bovenstaande paragraaf geschetste behoefte? Wat zijn successen en tekortkomingen op het gebied van agrarisch natuurbeheer? Welke andere boer+natuur bewegingen zijn actief in Nederland (zoals de vereniging Boeren natuur) en hoe ziet de regering deze bewegingen, zo vragen deze leden. Hoe ziet de DLG toe op het vaststellen van de werkelijke gebruikswaarde van agrarische vierkante meters? Subsidies zoals via agrarisch natuurbeheer kunnen namelijk ook aangewend worden om de grondprijs op te drijven, zeker in gebieden met mogelijke woon- of verkeersbestemming, als toekomstig onderdeel van de EHS, of in gebieden die in aanmerking komen voor de Ruimte-voor-Ruimte regeling.

Jonge agrariërs

Hoe denkt de regering jongeren te behouden of te enthousiasmeren voor de landbouwsector, zeker nu de bedrijfssluitingen in zo'n hoog tempo voortgaan? Was de Regeling Jonge Agrariërs succesvol? Zo ja, waar blijkt dit uit? Welke mogelijkheden om dit te intensiveren vloeien voort uit de teksten over dit thema in voorstellen voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2014–2020? Is de afnemende belangstelling voor landbouw merkbaar in het middelbaar en hoger agrarisch onderwijs? Graag ontvangen de leden van de SP-fractie hierover begeleidende cijfers van de regering.

Hervormingen GLB

Welke stappen moeten nog gezet worden voordat een nieuw GLB voor de periode 2014–2020 een feit is? Hoe groot zullen de hectaretoeslagen in Nederland zijn? Hoe zullen de toeslagen verdeeld zijn over ontvangers in Nederland? Is een uitsplitsing te geven van kleine naar grote ontvangers? Wie zijn de tien grootste ontvangers en om welke bedragen gaat het, zo vragen deze leden aan de regering.

Wensbeeld toekomst Nederlandse landbouw

Wat voor wensbeeld heeft de regering, gezien de enorme dynamiek sinds het begin van de eeuw, van de Nederlandse landbouw in pakweg 2025? Hoort massale import van soja en massale export van varkens(vlees) daar bijvoorbeeld nog steeds bij? Gooit de consument dan nog maar de helft van het voedsel weg in vergelijking met nu? Het bedrijfsleven heeft een werkgroep Optimalisatie Reststromen en Voedselverspilling. Dat is fijn, maar is er een harde doelstelling, en zo ja, hoe wordt het doel gemeten? Het bedrijfsleven heeft er immers geen belang bij dat consumenten minder weggooien. In hoeverre maakt de regering onderscheid tussen hergebruik van reststromen en het terugdringen van reststromen? Beide worden onder duurzame initiatieven geschaard, maar er is natuurlijk wel degelijk een verschil: de afvalbranche, de waterzuivering, de verwerkende industrie: die kunnen allemaal een rol spelen bij de eerste. De laatste is veel sterker gericht op het gedrag van de consument. Uit overwegingen van zuinig aan met de planeet is dit veel wenselijker, maar het levert de economie niks op. Kan de regering aan deze leden aangeven welke route zij kiest?

GroenLinks

De leden van de **GroenLinks**-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de begrotingsstaten Economische Zaken, Landbouw en Innovatie 2013. Zij hebben een aantal nadere vragen rond de onderwerpen Energie en Natuur/PAS.

Energie

De Algemene Rekenkamer schrijft in haar brief van 21 november 2012⁶ dat het ministerie in 2011 936 miljoen euro aan verplichtingen heeft afgeboekt voor de subsidieregelingen MEP en de opvolger SDE, vanwege productie die niet meer gerealiseerd zal worden. In de begroting voor 2013 wordt wederom een bedrag uit deze regelingen gehaald, namelijk ongeveer 300 miljoen euro, die vrijvalt bij betalingen op reeds toegezegde beschikkingen MEP en SDE. De leden van de GroenLinks-fractie vragen de regering naar een analyse van het niet besteden van middelen voor de doelen waarvoor ze bestemd zijn, namelijk de productie van duurzame energie. Waarom is ruim 1,2 miljard euro in 2011, 2012 en 2013 niet besteed aan de productie van duurzame energie? Welke maatregelen heeft het kabinet genomen om dit geld wel voor het beoogde doel in te zetten? Waarom heeft de regering niet eerder ingegrepen? Waarom is het ook voor 2013 niet gelukt de middelen voor productie duurzame energie ook daadwerkelijk daaraan te gaan besteden? Hoe valt dit te rijmen met de ophoging van het doel voor de productie van duurzame energie naar een aandeel van 16% in 2020?

Kan de regering deze leden aangeven hoe zij deze doelstelling van 16% duurzame energie in 2020 zal realiseren en welke maatregelen en

⁶ 31 865/33 400 XIII, nr. 46.

financieel middelen zij daarvoor zal inzetten? Waarom wordt de bezuinigingstaakstelling voor het departement Economische Zaken voor 2013 geheel uit de vrijval van gelden uit de MEP/SDE gefinancierd, en in 2014 tot en met 2016 voor veruit het grootste deel? Is de regering het met deze leden eens dat het ministerie van EZ op deze wijze haar bezuinigingsopdracht tot en met 2016 kan financieren, door falend beleid op het gebied van duurzame energie? Waarom wordt uit de vrijval van deze MEP/SDE-gelden in de periode 2014–2016 in kernenergie geïnvesteerd? Om welke investeringen gaat het?

In het Woonakkoord van 13 februari jongstleden is besloten tot een Investeringsfonds energiebesparende maatregelen met een budget van 150 miljoen euro. Dit bedrag moet aangevuld worden tot 600 miljoen euro met middelen vanuit de markt. Zowel verhuurders als woningbezitters kunnen hier gebruik van maken. Deze leden vragen de regering welke marktpartijen bereid zijn om dit fonds mede te financieren? Hoe verhoudt dit fonds zich tot bestaande instrumenten zoals SDE+, en MEP/SDE? Zullen ook investeringen in duurzame energievoorzieningen voor woningen beschikbaar komen via het Investeringsfonds? Zullen het Investeringsfonds en bestaande regelingen elkaar versterken?

Er wordt in artikel 14 van de begrotingsstaat (een doelmatige en duurzame energievoorziening) geen doelstelling opgenomen voor het Energiebesparingstempo. In september 2012 is een EU-richtlijn energie-efficiency aangenomen die lidstaten verplicht om jaarlijks 1,5 procent te besparen op de finale consumptie van energie en hiertoe elk jaar een nationaal plan op te stellen.⁷ Hoe zal de regering deze EU-richtlijn gaan uitvoeren? Zal de regering een doelstelling formuleren voor het tempo van Energiebesparing?

In de memorie van toelichting wordt, bij artikel 14 van de begrotingsstaat, vermeld dat het project Gasrotonde wordt voortgezet. De Algemene Rekenkamer heeft in een kritisch rapport over de investeringen in de Gasrotonde de aanbeveling gedaan om investeringen in de Gasrotonde te toetsen aan het Publieke belang. Zal de regering dit inderdaad gaan doen bij voortzetting van de Gasrotonde, zo vragen deze leden.

Natuur

De leden van de Groenlinks-fractie vragen de regering of de benodigde middelen voor de PAS meerjarig zeker zijn gesteld. Op grond van welke criteria en randvoorwaarden zal er ruimte worden gegeven aan nieuwe intensieve veehouderij of uitbreiding van bestaande intensieve veehouderij bedrijven? Zal er bijvoorbeeld in de Peel, een gebied waar de ammoniakdepositie de draagkracht van de natuur vele malen te boven gaat, ruimte zijn voor nieuwe intensieve veehouderij? De staatssecretaris van EZ schrijft op 1 februari 2013, in beantwoording van vragen van onder andere de GroenLinks fractie,⁸ dat in een enkel gebied nog geen zekerheid is dat de achteruitgang van de natuur kan worden gestopt, ondanks de maatregelen. Voor deze gebieden wordt naar maatwerkoplossingen gezocht. Kan de regering aangeven om welke gebieden het gaat en aan welke maatwerkoplossingen wordt gedacht? Zal voor deze gebieden geen ruimte zijn voor uitbreiding van de intensieve veehouderij en juist inkrimping worden ingezet?

⁷ Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG.

⁸ 32 670, A.

In het regeerakkoord is 200 miljoen euro extra voor natuur opgenomen, ten opzichte van de bezuiniging zoals ingezet door het vorige kabinet en de ambtsvoorganger van de staatssecretaris van EZ. Daarnaast bestaat het voornemen om de oorspronkelijke EHS te realiseren, inclusief robuuste verbindingzones, maar in een trager tempo. Al met al blijft een flinke bezuiniging op natuur staan, en zijn er geen financiële middelen beschikbaar voor het realiseren van de robuuste verbindingzones. Deze leden vernemen graag hoe de regering denkt deze toch te kunnen realiseren.

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Kneppers-Heijnert

De griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken,
De Boer